

QURILISH KORXONALARIDA INNOVATSION FAOLIYATNI RIVOJLANTIRISH YO‘LLARI

Abdurahmonov Nurbek A‘zamovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

“Yashil iqtisodiyot” kafedrası, Iqtisodiyot yo‘nalishi

2-bosqich magistranti

Ilmiy rahbar “Yashil iqtisodiyot” kafedrası prof.

Fayzullayev J.S

Annotatsiya: Zamonaviy jamiyat taraqqiyoti va iqtisodiyotning barqaror o‘shishi yuqori texnologiyalarga, innovatsiyalarga va zamonaviy ilg‘or g‘oyalarni amaliyotga joriy etishga bevosita bog‘liq. Bugungi kunda barcha sohalarda bo‘lgani kabi, qurilish sohasida ham innovatsion faoliyat yetakchi o‘ringa chiqmoqda. Chunki kundan kunga murakkablashib borayotgan ishlab chiqarish jarayonlari, zamonaviy xalqaro standartlarga mos, sifatli va tejankor mahsulotlarni yaratish talabi, yangi binolar va inshootlarni ekologik, energiya tejankor va bardavom qurilish asosida loyihalash ehtiyoji innovatsion faoliyatning dolzarbligini kuchaytiradi.

Kalit so‘zlar: Qurilish, innovatsiya, texnologiya, faoliyat, rivojlanish, boshqaruv, raqamlashtirish, energiya tejankor, ekologik xavfsizlik, ilg‘or texnologiyalar, loyiha boshqaruvi, mehnat unumdorligi, ilg‘or tajriba, mamlakat tajribasi.

Qurilish korxonalarini uchun innovatsion faoliyat yangi texnologiyalarni, ilg‘or loyiha va konstruksion yechimlarni, zamonaviy materiallar va uskunalarni ishlab chiqish, ularni amaliyotga joriy etish, loyihalash, qurilish, montaj, sinov va ekspluatatsiya bosqichlarida ilg‘or yondashuvlardan samarali foydalanish demakdir. Shu bilan birga, mehnat unumdorligini oshirish, resurslarni tejash, ekologik xavfsizlikni ta‘minlash, sifatli va bardavom binolarni qurish, bozor talabiga tezda moslasha olish, innovatsion biznes-rejalarni ishlab chiqish va amalda tatbiq qilish ham muhim ahamiyatga ega. Qurilish korxonalarida innovatsion faoliyatni rivojlantirish asosan bir necha asosiy yo‘nalish orqali

amalgga oshiriladi. Avvalo, qurilish sanoatida zamonaviy ilg‘or texnologik jarayonlarni joriy etish va amaldagi ish tizimini yangilash kerak. Masalan, BIM (Building Information Modeling – Bino Informatsion Modellashtirish), 3D-printerlar yordamida konstruksiyalar ishlab chiqish, innovatsion izolyatsion va energiya tejankor materiallardan foydalanish, “yashil” qurilish texnologiyalarini keng joriy etish har tomonlama ijobiy natija beradi. Yangi zamonaviy qurilish uskunalari, texnika va transport vositalaridan foydalanish orqali ishlab chiqarish jarayonini avtomatlashtirish, robotlashtirish va raqamlashtirish ham yuqori samaradorlikka olib kelishi mumkin [1].

Innovatsion faoliyatda korxonani boshqarish metodikasini yangilash, boshqaruvning zamonaviy va samarali shakllaridan, masalan loyiha boshqaruvi (project management), agile yondashuvlar, startap yo‘nalishlaridan foydalanish samaradorlikni oshiradi. Bu yo‘lda innovatsion marketing strategiyalari ishlab chiqilishi, yangi mahsulot va xizmatlarni bozorga samarali olib chiqish mexanizmlari ishlatilishi katta rol o‘ynaydi. Marketing faoliyatida mijozlar talabini chuqur o‘rganish va tahlil qilish, mahsulot va xizmatlarning innovatsiyaliligiga alohida e‘tibor qaratish kerak bo‘ladi. Bu esa korxonaning raqobatbardoshligini oshiradi, bozor ulushini kengaytiradi va, eng muhimi, jamiyat va iqtisodiyotga yangi naf keltiradi. Innovatsion loyihalar korxonaning umumiy strategik taraqqiyotida ham muhim o‘rin tutadi. Dastlab, korxonaning o‘z oldiga aniq innovatsion maqsadlarni qo‘yishi, ularni amalga oshirish uchun ilmiy tadqiqot institutlari, oliy ta‘lim muassasalari bilan hamkorlik aloqalarini yo‘lga qo‘yishi, ilg‘or mutaxassislarni jalb qilishga harakat qilishi zarur. Ilmiy tadqiqot va tajriba-sinov ishlanmalariga sarmoya kiritish, ilm-fan, ta‘lim va amaliyot birligi asosida innovatsiyalarning muammoli masalalarini tez va samarali hal etishga yordam beradi [2].

Innovatsion jarayonlarni rag‘batlantirish uchun moliyaviy, tashkiliy va huquqiy muhitni yaxshilash talab etiladi. Bu yo‘lda davlat tomonidan ilmiy innovatsion faoliyatni qo‘llab-quvvatlash, soliq imtiyozlari, grantlar, investitsion muhitni rivojlantirish, yangi texnologiyalarni joriy etuvchi korxonalariga iqtisodiy imtiyozlar berish, texnologik parklar va innovatsion markazlarni tashkil qilish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, korxonaning o‘zida ham xodimlarning innovatsion faoliyatga qiziqishini kuchaytirish,

rag‘batlantirish, ixtirolarga ko‘mak ko‘rsatish, kasbiy rivojlanish uchun doimiy kurs va treninglarni tashkillashtirish, ilg‘or tajribalarni almashish, chet el tajribasini o‘rganish, xalqaro loyihalarda ishtirok etish kabi masalalarga e‘tibor berish zarur. Innovatsion boshqaruvning samarali yo‘llaridan yana biri – raqamlashtirish va big data, sun‘iy intellekt texnologiyalaridan qurilishda keng foydalanishdir. Loyihalashdan boshlab ekspluatatsiyagacha bo‘lgan har bir bosqichda avtonom monitoring va boshqaruv tizimlari, ob-havo nazorati, materiallarni avtomatik yetkazib berish va nazorat qilish, qurilish jarayonlarini optimallashtirish imkonini beruvchi dasturiy vositalarni joriy qilish ko‘plab muammolarning oldini oladi. Qurilish smeta va yuklamalarini avtomatlashtirilgan tizimlarda shakllantirish, vaqt va xarajatlar monitoringi uchun zamonaviy modullarni tatbiq qilish, ekspluatatsiya bosqichida esa real vaqt rejimida tez va aniq axborot olish imkonini yaratadi [3].

Qurilish industriyasida barqaror, ekologik va energiya tejamkor inshootlar qurish ham innovatsiya sohasidagi yetakchi yo‘nalishlardan sanaladi. Mahalliy va xorijiy tajribalar, ilg‘or texnologik va ekologik sertifikatlashtirish tizimlari asosida “yashil bino” va “yashil qurilish” texnologiyalarini ishlab chiqish va joriy etish atrof-muhitga salbiy ta‘sirni kamaytiradi, iste‘mol qilinadigan energiya, suv va boshqa resurslar sarfini keskin qisqartiradi. Shu bilan birga, innovatsion loyihalash va qurilish jarayonlarida qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanish, yangi avlod issiqlik izolyatsion materiallari, ilg‘or santexnika va energetika tizimlaridan keng foydalanish ekohimoya va energiya tejamkorligi bo‘yicha natijalarni yuqori darajaga olib chiqadi. Tashkilotlarda innovatsion iqlim va korporativ madaniyatni shakllantirish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Bu xodimlar o‘rtasida ochiqlik, bir-birini qo‘llab-quvvatlash, yangicha fikrlash va harakat qilishga rag‘batlantirish, g‘oyalarni erkin ilgari surish madaniyati, xatolardan saboq chiqarish, muntazam o‘qish va kasbiy o‘sishga intilishni rivojlantiradi. Yangi g‘oyalar va takliflarni ishlab chiqish uchun ichki innovatsion tanlovlar va inkubatsion dasturlar, “yaxshi amaliyotlar haftaligi”, “innovatsion kunlar”, “fikr almashuvi” kabi anjumanlarni tashkil etish, xodimlarni muvaffaqiyat uchun rag‘batlantirish, liderlik

qobiliyatini rivojlantirish, jamoa ishini yo‘lga qo‘yish korxonaning ahamiyatli innovatsion natijalarga erishishiga zamin yaratadi [4].

Qurilish sohasida innovatsion faoliyatni rivojlantirishda xalqaro ilg‘or tajribani o‘rganish va mahalliy sharoitga moslashtirish ham dolzarb ahamiyat kasb etadi. Bugungi kunda bir qator mamlakatlarda qurilishda robototexnika, sun‘iy intellekt va avtomatlashtirilgan kosmik konstruksiya tizimlari, ekologik noma‘lumliklarni minimallashtirish uchun ilg‘or ekologik monitoring tizimlari, “aqli” elektr va suv ta‘minoti sistemalari, urbanistikaning zamonaviy yechimlarini qurilish jarayoniga integratsiya qilish kabi keng ko‘lamli innovatsion loyihalar amalga oshirilmoqda. Bu tajribalarni o‘rganish va amaliyotga tadbiiq qilish orqali mahalliy qurilish industriyasi ham dunyodagi eng ilg‘or sohalardan biri darajasiga ko‘tarilishi mumkin. Innovatsion faoliyat natijasida qurilish korxonalari asosiy raqobat ustunliklariga, ya‘ni mahsulot va xizmatlarning sifati, samaradorligi va ekologik xavfsizligiga, zamonaviy boshqaruv va raqamli texnologiyalarni qo‘llashga, mehnat unumdorligi va ishlab chiqarish rentabelligini oshirishga, xarajatlarni kamaytirishga, mijozlarga sifati yuqori va ekologik toza inshootlarni taqdim etish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Shu bilan birga, ichki va tashqi bozorlar uchun zamonaviy binolar va inshootlar qurish, eksport salohiyatini oshirish, yangi ish o‘rinlari yaratish va xalqaro mehnat bozorida faol va muvaffaqiyatli ishtirok etish imkoniyatiga ham ega bo‘ladi. Innovatsiyalarning joriy etilishi nafaqat qurilish korxonalari samaradorligini oshiradi, balki umuman butun jamiyat taraqqiyotiga, aholi turmush darajasining yaxshilanishiga, zamonaviy va qulay yashash muhitining yaratilishiga xizmat qiladi. Shu jihatdan, innovatsion faoliyatni rivojlantirish strategik va dolzarb vazifa bo‘lib, bu yo‘nalishda kompleks yondashuv, ilg‘or texnologiyalar va modellar, ilmiy-texnik taraqqiyot yutuqlaridan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi [5].

Xulosa

Qurilish korxonalarida innovatsion faoliyatni rivojlantirish zamonaviy texnologiyalarni, ilg‘or boshqaruv modellarini va ilg‘or tajribalarni joriy etish, malakali mutaxassislarni tayyorlash va ularning doimiy rivojlanishini ta‘minlash, raqamlashtirish va ekologik xavfsizlikni oshirish orqali amalga oshiriladi. Innovatsiya korxonalariga

zamonaviy bozorga moslashish, raqobatbardoshlikni kuchaytirish va yuqori samaradorlikka erishish imkonini beradi. Shu sababli, qurilish industriyasi ilg'or innovatsion yondashuvlar asosida isloh qilinib, yangi texnologiyalar, raqamlashtirish, ekologik va energiya tejankor echimlar asosida rivojlantirilmog'i maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ma'rufov O., Qurilish menejmenti va innovatsion jarayonlar, Toshkent, 2022, 125-130-betlar
2. Tokhirov N., Qurilish materiallari va innovatsiyalar, Samarqand, 2021, 83-90-betlar
3. Ibragimov A., Samarali boshqaruv tizimlari, Toshkent, 2020, 167-bet
4. Qurilish innovatsiyalari: Global tajriba va O'zbekiston amaliyoti, Ilmiy jurnal, 2022, 74-88-betlar
5. Yusupov H., Yangi texnologiyalarni o'qitish metodikasi, Toshkent, 2023, 43-50-betlar
6. Nazirov R., Qurilishda raqamlashtirish va sun'iy intellekt, Toshkent, 2021, 92-99-betlar